

---

## Коя е думата, която описва 2018 година?

### Редакционна колегия

Вече е традиция през месец декември редица онлайн речници, медии и образователни институции да избират своя дума на годината. Рядко обаче се случва тези думи да съвпадат.

Порталът *Dictionary.com* определи *misinformation* за дума на 2018. Заедно с нея се нареждат думата *токсичен*, която пък бе фаворит на Oxford Dictionaries, и словосъчетанието *еднократна употреба*, предпочетено от Collins. Трябва да направим важното уточнение, че класификациите са за английски думи въз основа на англоезичната речева практика.

Изборът на специалистите от *Dictionary.com* е думата *misinformation*. На български избраната дума няма превод. У нас думата се употребява само с една представка *дезинформация*, но на английски е възможно да се образяват словоформи с участието на различни представки. Джейн Соломон, щатен лингвист към *Dictionary.com*, обяснява, че предпочитанието към представката „mis“ пред „dis“ е съзнателен избор.

На английски думата *disinformation* обозначава целенасочено действие за разпространение на невярна информация, докато *misinformation* по-скоро говори за неволното „вирусно“ разпространение на тази информация от потребителите в интернет пространството. Или, както се казва, единственото по-лошо от това да не си информиран, е да мислиш, че си. Според лингвистката това може да послужи като призив към действие и да ни помогне да бъдем по-бдителни в борбата срещу фалшивите новини и псевдонаучните твърдения. „Повсеместното разпространение на лъжливата информация ни поставя пред нови предизвикателства в навигирането из интернет пространството през 2018“, коментира Соломон. „Невярната информация е с нас от много дълго време, но през последното десетилетие навлизането на социалните медии промени начина, по който споделяме новините. Важно е да разбираме концепцията за дезинформация, за да можем да ѝ се противопоставим ефективно“, допълва тя.

Оксфордският речник обяви *токсичен* за дума на тази година. Аргументите на изданието са, че тази дума се употребява по-често заради увеличаването на дискусиите за отровното въздействие на пластмасовите отпадъци. Крайнолеви и феминистки организации пък

използват думата като метафора, с която се поставя акцент върху негативното влияние на мъжката доминация (т. нар. toxic masculinity).

Сходен избор заяви английският речник *Колинс*. Той определи *еднократна употреба* (single-use) за дума на годината, като обясни, че журналистическите материали, отразяващи кампаниите за намаляване на замърсяването с пластмаса, са увеличили четири пъти използването на композита за пет години.

### **Дума на българските експерти за 2018 година (анкета)**

Редакцията на сп. „Медии и език“ помоли експерти по медиалингвистика и публична комуникация да посочат думата, която бележи протичането на 2018 година, както и мотивите, с които я избират. Ето отговорите на колегите:

#### **Доц. д-р Анджей Новосад, Ягелонски университет, Краков:**

Думата, която избирам, е **ПОСТИСТИНАТА**. Поляк съм. В нашата политика и в полските обществени медии по време на властта на партията „Право и Справедливост“ няма нито една дума истина. Живеем в някаква информационна матрица. Постистината никак не държи на истината, на фактите. 90% от обществената информация се разминава с истината и с фактите. Затова избрах тази дума отново.

#### **Гл.ас. д-р Биляна Тодорова, ЮЗУ „Неофит Рилски“:**

Моята дума е **ПРОТЕСТ**. Ако беше повече от една дума, щях да напиша протестът „Системата ги убива“. Защото това беше годината на може би най-продължителният мирен протест на майките на деца с увреждания, които не търсеха повече пари, а адекватно и справедливо разпределение на наличните средства, за да може хората с увреждания и семействата им да имат достоен живот.

#### **Проф. д-р Веселина Вълканова, СУ „Св. Климент Охридски“:**

**#HUBAVOE** – създаден в началото и средата на година по повод ремонтите на столични площи и градинки – „Славейков“, „Седмочисленици“, „Кристал“ и не толкова централни столични улици и квартали, метакоментарът #Hubavoe иронизира „контрола на контрола“ и „ремонта на ремонта“ на шльокавица, превърна се в етикет на гражданския контрол и очакване, като се пренесе от Twitter и някои групи във Facebook в медиите, а скоро се трансформира в новия девиз на София „HUBAVOE, но не е готово“.

**Проф. д.ф.н. Георги Каприев, Софийски университет „Св. Климент Охридски“:**

Упражних се по тази тема в компанията на Албена Стамболова, Любен Дилов и Иван Ланджев в „Култура.бг“ по БНТ. За мен думата на 20-летието е **КОНКРЕТИКА**. Тази нелепост интелектуалците от руския „Сребърен век“ са подхвърляли на въртящите се около тях парвенюта, за да им се подиграват (както доказва Борис Парашкевов още през 2011 г.). Ако ще има „конкретика“, защо да няма „абстрактика“? Не е ли извращение от същия порядък? Подобна е ситуацията с думата „експертиза“ в съчетанието: „Аз имам экспертиза“, респ. „Той има экспертиза“ – експертизата е резултат от експертни знания/умения, не може да е хабитус. Тенденцията е парвенющината да продължава с погазването на българския език. Какво може да се направи? На масово ниво, с тези образци за социален успех, нищо.

**Проф. д-р Грета Дерменджиева, СУ „Св. Климент Охридски“:**

**УЖ!** Тази дума инициира серия от протести, които прераснаха в искане на оставката на министър Валери Симеонов. Той освободи министерския стол, заради изказването си за майките на деца с увреждания, които нарече „майки с уж болни деца“.

**Доц. д-р Елена Тарашева, Нов български университет:**

Корпусни изследвания биха дали точни данни за думата, която се повтаря с най-висока честотност, но тя би била различна в зависимост от това дали корпусът включва текстовете от вестници, електронни медии, учебници, парламентарни дискусии, разговори в телевизионни студиа и т.н., а усредняването на различните общности ще прикрие, вместо да изведе на преден план важните явления. Затова за целите на това проучване ще заложа на интуицията си, подкрепена от популярните хаштагове в Туитър.

Според мен дума на годината е **ПАТРЕОТ**, с правописната грешка, утвърдена с нарочен дискурс по темата. Тя се среща в пародийни цитати по стихотворението на Ботев:

*Патриот е – душа дава*

*за наука, за свобода;*

*но не своята душа, братя,*

*а душата на народа!*

В повечето случаи упреците за изпользвачество, лъжепатриотизъм и алчност са отправени към коалицията „Обединени патриоти“, които след обединението на три формации най-после успяха да влязат в управлението и с поведението си захраниха такава метафора за това какво се крие зад патриотичните лозунги. Но отношението, струва ми се, надраства една политическа сила и се насочва към грозното лице на патриотарстването отвъд партийни деноминации.

В туитовите с хаштаг ПАТРЕОТ се споменава общинският съветник Карлос Контера, за когото се твърди, че е ритал възрастна жена, докато по служебни задължения заседава в полза на софийските граждани; че бившият македонски премиер Груевски е избегнал присъдата си в затвора, като е напуснал страната – вероятно с купен български паспорт. С този хаштаг е означен и разказът на българския художник с канадски паспорт Тео Ушев за българин, който на летището във Виена привлича вниманието му с арогантни закани и разкази по телефона, а после се оказва, че е председателят на Държавната агенция за българите в чужбина от „Обединени патриоти“ – Петър Харалампиев, по-късно арестуван за злоупотреби с парични средства. Електронното издание „Клуб Зед“ утвърждава новата лексикална единица в българския език с нарочна статия за десет черти, характерни за ПАТРЕОТА, а вестник „Сега“ го включва в координирана фраза с НЕГРАМОТ. В някои речници също се появява думата с променения правопис, в новоутвърденото пейоративно значение.

Изобилстват и иронични призови „не си патрЕот, ако не мразиш различните“, ако не парадираш с грозни татуировки на национални символи, ако не злоупотребяваш с български традиции и т.н. В тях основно се утвърждават принципи на либералното поведение като толерантност, уважение към другите, критично себепознаване и т.н. С може би обратен фокус се среща и призив да се празнуват чужди празници само ако чужденците празнуват българските: „Ще пия ирландско уиски за свети Патрик само ако ирландците ядат шкембе с много чесън за Великден“. Размножаването на призивите извиква на бял свят размисли може ли уважението към традицията да оправдава грозното, кича, непознаването на разнообразието в света, една клаустрофобична затвореност от това, което е непознато и далечно.

Навлизането на новата дума формира едно критично отношение към претенцията за патриотизъм, проблематизира се напрежението между глобализъм и национализъм. Да се надяваме тази тенденция да накара всеки един в ежедневието си да се запита дали окопаването в родното не е прикриване на непознаването на чуждото

и нетолерантността, докъде свършва външната показност и къде започва завесата за непозволеното.

**Доц. д-р Ефрем Ефремов, СУ „Св. Климент Охридски“:**

Първото ми предложение е **ПРОТЕСТ**. Споменавахе се в цяла Европа през цялата година. Както и в България... Особено – през последните месеци.

Предполагам, че мнозина ще зложат на „Протест“, аз предлагам и алтернатива – **ПУТИН**. Името на руския президент бе универсалното обяснение на т.н. „либерална преса“ за всички беди на земното кълбо. От събитията в Крим и Източна Украина, през „намесата“ му в Брекзит, изборите в САЩ и евентуалната му сигурна намеса в евроизборите през май 2019 до домакинството на Световното първенство по футбол, случаят „Скрипал“, построяването на „Турски поток“ и „поставянето на част от Европа в енергийна зависимост“ и варирането на цените на петрола. Нямам точни наблюдения, но ми се струва, че Путин е най-споменаваният световен ръководител, при това – във всякакъв контекст.

**Проф. д.ф.н. Иван Касабов, Нов български университет:**

За отминалата 2017 г. с най-големи шансове е универсалният глагол за всякакви действия **СЛУЧВА СЕ**. Явлението е емблематично за тенденцията към т.нар. пиджинизация на езика (срв. съответствията и в пиджин английския от последните десетилетия). За миналата 2018 година сме свидетели на още по-висока степен на „интелектуализация“ на езика с универсалната дума за израз на всякакви мисло-чувства – **УАУ!** Въпреки че диалектно софистицираното ухо може да разпознае в него модернизация на родното **ВЪЙ!**, с това универсално междуметие се отбелязва преход от пиджизация към креолизация на родния език и дори се потвърждава една от хипотезите за произхода на езиците въобще, известна като междуметна теория

**Доц. д-р Мария Илиева, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“:**

Думата на 2018 г. според мен е **БРЕКЗИТ**. Неологизъм, който влезе в обращение преди две години. През изтеклата година обаче той се настани трайно в публицистичните предавания, които създадоха впечатление, че от формалното разделяне на Великобритания с Европейския съюз зависи съдбата на всяко българско семейство. И съгласни, или не, в медийното пространство се оказахме брекзитозависими.

### **Проф. д-р Мони Алмалех, Нов български университет:**

Ако говорим за медии – предлагам за дума на годината **ПРОТЕСТИ**. Всеки протестира, а медиите се гъделичкат с тази тема, а не с позитивни новини. Днес гледах граждани да протестират с искане да им върнат Централната баня във функцията ѝ на баня.

### **Проф. д-р Петя Осенова, СУ „Св. Климент Охридски“:**

От моя гледна точка думата на 2018 година е **ПРОТЕСТ**. Може да изглежда тривиална и изчерпана през годините, но всъщност беше доста актуална през тази година. В България имаше много протести – на майките на дечицата със специални потребности за адекватни законодателни промени, срещу завишените цени на горивата, срещу застрояването на Пирин, срещу замърсения въздух... Протести, разбира се, имаше и в цяла Европа (протестът на 'жълтите жилетки' във Франция, протестите в Гърция и Македония срещу новото име на Македония), в САЩ (за контрол върху продажбата на оръжия, срещу президента Тръмп и др.) и по света (антиправителствени протести в Никарагуа и др.).

### **Източници на информацията за класациите *Дума на годината* по света:**

Коя е думата на годината, nova.bg, 09 декември 2018 г., [Прочетено на <https://nova.bg/news/view/2018/11/09/231419/коя-е-думата-на-годината-на-15-декември-2018-г>]

Оксфордският речник обяви „токсичен“ за дума 2018, manager.bg, 15 ноември 2018 г., [Прочетено на <https://www.manager.bg/obshchestvo/oxsfordskiyat-rechnik-obyavi-toksichen-za-duma-na-2018-g> на 15 декември 2018 г.]

'Misinformation' picked as word of the year by Dictionary.com, The Guardian, 26 ноември 2018 г., [Прочетено на [www.theguardian.com/science/2018/nov/26/misinformation-word-of-the-year-dictionarycom](http://www.theguardian.com/science/2018/nov/26/misinformation-word-of-the-year-dictionarycom) на 15 декември 2018 г.]